

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Devarim

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

ו | נח תאו

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8969

ואתחננו ו

חרגום אשכנזי לו

ו (א) וזאת המצוה ההקדים
 והמשפטים אשר צוה יהוה
 אלהיכם ללמד אתכם לעשות
 בארץ אשר אתם עברים שמה
 לרשתה: (ב) למען תירא את-
 יהוה אלהיך לשמר את-כל-
 הקתיו ומצותיו אשר אנכי מצוה
 אתה ובנה ובן-בנה כל ימי
 חייה ורמען יאר כן ימיה:
 (ג) ושמעת ישראל ושמרת
 לעשות אשר ייטב לך ואשר
 תרבון מאד באשר דבר יהוה
 אלהי אבתיך לך ארץ זבת חלב
 ודבש: פ

ו (א) דיעזעס זינד דיא געבא-
 טע, געזעטצע אונד רעכ-
 טע, דיא דער עוויגע אייער
 גאטט בעפאָהלען אייך צו
 לעהרען, דאמיט איהר דא
 אויסאיכעט אין דעם לאַנדע,
 וועלכעס איינצונעהמען איהר
 איבער דען ירדן געהט: (ב) אויף
 דאס דוא דען עוויגען דיינען
 גאטט פֿירכטעסט, אונד זאָ
 וואָהל דיא אלס דייין זאָהן אונד
 דייין ענקעל, זאָ לאַנגע איהר
 לעבעט, אללע זיינע פֿער-
 אַרדנונגען אונד געבאָטע האַל-
 טען אונד לאַנגע יאהרע לעבן
 מעגעט. (ג) געהאָרע אלזאָ
 ישראל! אונד בעאָבאָטע
 וואָהל זאָלכעס צו טהון, זאָ
 ווירד עס דיר וואָהל געהען,
 אונד דוא ווירסט דייך זעהר
 פֿערמעהרען, וויא דער עווי-
 גע, דער גאָטט דיינער על-
 טערן דיר פֿערהייסען, אים
 לאַנדע, וואָ מילך אונד האָ-
 ניג פֿליעסט: (ד) הערע ישראל!
 דער עוויגע אונזער גאָטט איזט

(ד) שִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 ע' רבתי יהוה

חרגום אונקלום

ר ש י

ו (א) ודא חפיקדמא קומיא ודיניא די ו (ד) ה' אלהינו ה' אחד. ה' שהוא אלהינו
 עתה ולא אלהי האומות ע"א הוא
 עתיד
 פקיד יי אלהכון לאלפא יתכון למעבד
 בארעא די אהון עברין תפן למירחה: (ב) גדיל ותדחל קדם יי אלהך למטר יח
 כל הקמודי ופקודוהי די אנא מקפיד לך את וברך וברך כל יומי חייה וקדיל
 דיורכון יומך: (ג) ותקבל ישראל ותמר למעבד די יטב לך ודי תסגון לחדא קמא
 די מליל יי אלהא דאברהם לך ארעא עבדא חלב ודבש: (ד) קבל ישראל יי
 אלהנא

ב א ו ר

ו (ב) למען תירא וגו', אם תעשה כן תזכה לירא את ה' אלהיך אתה ובנך ובן בנך ותאריך
 ימים בארץ, שהיא נחלת ה'. ויראת האללים היא תכלית נתינת האדם, כדברי קהלת,
 את האללים ירא ואת מלותיו ששור כי זה כל האדם. (ג) באשה דבר ה' אלהי אבתיך לך
 ארץ זבה חלב ודבש, מוכנת לעובדיו לזה התכלית שתתפרנסו בה שלא זכער ותמענו כרוב
 טובה. (ד) ה' אלהינו, אשר ממנו נקוה כל טוב וכל חסן, הוא ה' אחד, ואין לשחף ולזניף

תרגום אשכנזי

איין אייניגעס עויניגעס וועזען !
(ה) דוא זאלסט דען עויניגען
דיינען גאטט ליעבען פאן גאנ-
צעם הערצען, גאנצער זעלע
אונד גאנצעם פערמעגען ;
(ו) דיא ווארטע, דיא איך דיר
עטצט בעפעהלע, זאללען דיר
שטעטס אים הערצען בלייבען ;
(ז) דוא זאלסט זיא דיינען קיני-
דערן

ר ש י

עתיד להיות ה' אחד שנאמר כי אז אהפוך
אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם
ה' (לפניה ג') ונאמר ביום ההוא יהיה
ה' אחד ושמו אחד (זכריה י"ד): (ה) ואהבת -
עשה דבריו מאהבה אינו דומה עושה
מאהבה לעושה מיראה העושה אלל רבו
מיראה כשהוא מטריח עליו מניחו והולך
לו: ככל לבבך. בשני ירכיך. ד"א ככל לבבך

שלא יהיה לבבך חלוק על המקום: וככל נפשך. וככל מאדך. ככל ממונך
יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר ככל מאדך. ד"א ככל מאדך ככל מדה ומדה
שמודד לך בין במדה טובה בין במדת פורענות וכן דוד הוא אומר כוס ישועות אשא וגומר (תהלים'
קט"ז) לרה ויגון אמלא וגו': (ו) והיו הדברים. מהו האהבה והיו הדברים האלה שמתוך כך אתה
מכיר בהק"בה ומדבק בדרכיו: אשר אנכי מליך היום. לא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם
סופג' אלא כחדשה שהכל רלין לקראתה. דיוטגמא מלות המלך הנבאה במכתב: (ז) ושננתם. לשון חדוד

ואתחנן ו

יהוה ו אהיך: (ה) ואהבת את
יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל
נפשך ובכל מאדך: (ו) והיו
הדברים האלה אשר אנכי מצוה
היום על לבבך: (ז) ושננתם

לבניך

ד' רכתי

תרגום אונקלוס

אלהנא יי קד: (ה) ותרחם ית יי אלהיך
בכל לבבך ובכל נפשך ובכל גבבך: (ו) ויהיו
פתגמא דהאלין יי אנא מפקיד לך יוקא
דין על לבבך: (ז) ותתנינן לבבך ותמליל

בהון

הוא נוטל את נפשך: וככל מאדך. ככל ממונך
יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר ככל מאדך. ד"א ככל מאדך ככל מדה ומדה
שמודד לך בין במדה טובה בין במדת פורענות וכן דוד הוא אומר כוס ישועות אשא וגומר (תהלים'
קט"ז) לרה ויגון אמלא וגו': (ו) והיו הדברים. מהו האהבה והיו הדברים האלה שמתוך כך אתה
מכיר בהק"בה ומדבק בדרכיו: אשר אנכי מליך היום. לא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם
סופג' אלא כחדשה שהכל רלין לקראתה. דיוטגמא מלות המלך הנבאה במכתב: (ז) ושננתם. לשון חדוד
הוא

ב א ו ר

עמו אל אחר, כי הוא עלם אחד מיוחד, מקור כל הטובות כלם, בלי אמלעי ושתוף כלל.
(ה) ואהבת את ה' אלהיך, תשיש בהכרת שלימותו לאין תכלית, ותתענג באמונתו וייחודו,
ולעשות דבר שייטב בעיניו, כי כן מדות האהבה: בכל לבבך, לפי שהוא אחד ואין זולתו,
תיחד אליו את כל לבך וגו'. והנה לב כנוי למושכלות המביאות אל המעשה, וכפש היא הכח
המתאזה, ועתה יאמר כאשר תתבונן שאין תכלית נכבד מאהבת האחד ההוא, תכונן ותיישר
אליו לבד את כל מחשבותיך וכל מאוהך, ותשתעשע תמיד לזכור אהבת אדונך: מאדך, מטעם
מאוד מאוד, כלומר כל מה שתוכל. (ו) והיו, לשון ספרי, לפי שאמר ואהבת איני יודע
כילד אוהב האדם את המקום, ת"ל והיו הדברים וגו' שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והי'
העולם, כלומר על ידי ההתבוננות בדרכיו ועדותיו ופקודיו, תשיג שלימותו טובו וחסדו עליך,
וע"י זה תתישב האהבה בלבך ישוב נאמן וקיס, ותהי' רודה ומושלת בכל רעיוניך ותאזת לך
וארשת שפתיך: אנכי מצוך היום, מאמר השליט בשם שולמו: (ז) ושננתם, לשון חדוד, וכנן
הודעתיק

ה מ ע ר

ו (ה) ככל לבבך, כתב הרב בעל ת"ס בשם הרמב"ק וז"ל כשאמרו חז"ל שריך ליתן רוח
בין הדברים לא אמרו להפסיק שלא לתת מקף בין שני הלמדי"ן כאשר הוא שאם
יקרא אותו בלא מקף יהיה נקוד בחול"ס, וזה לא אמרו חז"ל להמליף התנועות אשר נתנו
למשה

ואתחנן ו

לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ
בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשׁוֹכְבְּךָ
וּבְקוֹמְךָ: (ח) וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת
עַל־יָדֶיךָ וְהָיוּ לְמִטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ:
(ט) וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
ובשערך

תרגום אשכנזי לח

דערן איינשערפען אונד אימ=
מער דאפאן רעדען, ווען דוא
צו הויזע זיטצעסט אָדער אויף
רייזען ביזט, ווען דוא דיך נייע=
דערלעגסט, אונד ווען דוא
אויפֿשטעהעסט, (ח) בינדעזיא
צום צייכען אָן דיינע האַנד,
טראַגעזיא אלס פֿאָדעררויפט=

בינדע צווישען דיינען אויגען, (ט) אונד שרייבע זיא אויף דיא פֿפֿאָסטען דיינעם הויזעס, אונד

אָן

תרגום אונקלוס

בהון במרתבך בביתך ובמהקך באַרְחֵם
ובמשקבך ובמקומך: (ח) ותקטריןון לאת
על ידך ויהיו לתפלין בין עינך: (ט) ותכתביןון
על מזוזין ותקבעיןון בסיפי ביתך ובתרעך:
ויהי

ר ש י

הוא שיהיו מחודדים במיד שאם ישאלך
אדם דבר לא תהא לריך לגמס צו אלא
אמר לו מיד: לבניך. אלו התלמידים
מלינו בכל מקום שהתלמידים קרויים בניס
שנאמר בניס אתם לה' אלהיכם (דברים
י"ד) ואומר בני היבאים אשר בבית אל
(מלכים ב' ז') וכן בחזקיהו שלמד תורה
לכל ישראל וקראם בניס שנאמר ואתה בני

אל תשלו (ד"ה ב' כ"ט) וכנסם שהתלמידים קרויים בניס שנאמר בניס אלהיכם כך הרב
קרוי אב שנאמר אבי אבי רבב ישראל וגומר (מלכים ב' ז'): ודברת בס. שלא יהא עקר דבירך אלא
בס עשם עקר ואל תעשם טפל: ובשכך. יכול אפילו שכב בחזי היום ת"ל ובקומך יכול אפילו
עומד בחזי הלילה ת"ל ובלכתך בדרך דרך ארץ דברה תורה זמן שכיבה זמן קימה: (ח) וקשרתם
לאות על ידך. אלו תפילין שזרוע: והיו לטוטפות בין עיניך. אלו תפילין שבראש ועל שם מנין
פרשיותיהם נקראו טוטפות טט בכתפי שתיים פת באפריקי שתיים: (ט) מזוזות ביתך. מזוזות
כתיב

ב א ו ר

הודעתך שלשון בינה נגזר ממלת בין, שע"י ההבדלה בין דבר לדבר יזדכך הרעיון מכל בלבול
וערבוז, ותשיג הנפש את הדברי' בהשגה ברובה. והנה הדבר המחודד יפריד בלי עמל בין
הדברים, ויבדילם זה מזה, לכן יכונה פעל התבונה המהירה בלשון שנון וחודד, וכן הלועז יאמר
(טארפאין, טארפער וויטן) וכדומה, ומזה הענין למשל ולשנינה (דברי' כ"ח) (טארפאיןניגע רעדע)
או (וויטלינגער אוינפֿאַן), וכן מלת חריפא הרגיל בלשון חז"ל מלשון הזה. והנה פה הכוונ' תלמד
אותם לבניך בחדוד השכל, ובראיו' שכליות ומחודדות: ודברת בם, שלא יהי' עיקר דבורך אלא
בם, עשם עיקר ואל תעשם טפל (ספרי). (ח) וקשרתם, מלות תפילין נזכרה בפרשת בא (שמות
י"ג), אלא שהוסיף פה וקשרתם שיהיו מונחים בקשירה, וירמוז ג"כ לקשר של תפילין שקבלו
חז"ל הלכה למשה מסיני: לטטפה, מבואר בפרשת בא, ושם תרגמו המתרגם האשכנזי
(טטירכבינדע), כי מקום התחלת עיקרי השער יקרא בל"א (טטירן), ואולם יפה העיר חכם אחד
שאחרי שמקום הנחת תפילין מן התחלת עיקרי השער במלת עד מקום שמוחו של תנוק רופס בקדקוד,
יותר

ה מ ע מ ר

למשה מסיני, אלא אף על פי שיקראם במקף יתן ריוח והבדל ביניהם בלשון שדמה כי שני
למדי"ן קרא, (מכלול דף ז"ו) עב"ל, והנה הרד"ק עצמו במכלול במשקל פל אמר כי מנינו שני
פעמים כל בקמ"ן גם בלי מקף והם כל עצמותי האמרוה (תהלים ל"ה י"ו), כל אחי רש (משלי
י"ט ז'), אך שלדעתי הוא קמן רחב (קמן גדול), לפי הכלל שנידו שבקמ"ן חטף לא תבא נתינה:
במהה

ובשעריה: **ס** ששי (י) והיה
 כי יביאה ו יהוה אלהיה אל-
 הארץ אשר נשבע לאבותיה
 לאברהם ליצחק וליעקב לתת
 לך ערים גדלות ומבת אשר לא
 בנית: (יא) ובתים מלאים כל-טוב
 אשר לא-מלאת וברת חצובים
 אשר לא-הצבת כרמים וזיתים
 אשר לא-נטעת ואכלת ושבעת:
 (יב) השמר לך פן-תשכח את-
 יהוה אשר הוציאתך מארץ
 מצרים מבית עבדים: (יג) את-
 יהוה אלהיה תירא ואתו תעבד

אן דינע טהארע. (י) ווען דיר
 נון דער עויגע דיין גאטט אין
 דאז לאנד ברינגט, דאזער דיר
 צו געבען דינען עלטערן,
 אברהם, יצחק אונד יעקב צו-
 געשווארען האט, דוא פֿינ-
 דעסט גראַסע אונד פֿאַר-
 טרעפֿליכע שטערטע, דיא
 דוא ניכט ערבויעט האַסט;
 (יא) הייזער אללעס גוטען
 פֿאַלל, דיא דוא ניכט אַנגע-
 פֿיללט האַסט; אויסגעהויענע
 צייטערנען, דיא דוא ניכט
 אויסגעהויען האַסט; וויין אונד
 אַהלבערגע, דיא דוא ניכט
 אַנגעלעגט האַסט, אונד גע-
 ניעסעסט דיעזעס אללעס אין
 איבערפֿלוס: (יב) זאָ ניס דיר
 אין אַכט, דאָס דוא ניכט דעם
 עויגען פֿערגאַסעסט, דער דיר
 אויס דעם לאַנדע מצרים, אויס
 דעם שקלאַפֿענהייזע געפֿיהרט

האט. (יג) דען עויגען דינען גאטט זאללסט דוא פֿירכטען, אוהן גאטטעס דינענסטליך פֿער-

תרגום אונקלוס

ר ש י

(י) ויהי ארי יעלינה יי אלהה לארעא
 דיקים לאברהה לאברהם ליצחק וליעקב
 למתן לך קירון רברבן ומבן די לא בניתא:
 (יא) ובתיך מלן כל טוב די לא מליחא
 וגובין פסילן די לא פסלהא פרמין ונתון די
 לא נצבתא ותיכול ותשבע: (יב) איסתמר לך דלמא חתנשינת דחלתא דיי די אפקה
 מארעא דמצרים מבית עבדותא: (יג) ית יי אלהה תדחל וקדמוהי תפלח ובשמייה

כתיב שאין לריך אלא אחת: ובשעריך.
 לרבות שערי חלרות ושערי מדינות ושערי
 עיירות: (יא) חצובים. לפי שהיו מקום
 טרשין וסלעים וכל צו לשון חליבה:
 (יב) מבית עבדים. כתרגומו מבית
 עובדתא ממקום שהייתם שם עבדי:
 (יג) ובשמייה

ב א ו ר

יותר ראוי לתרגמו (פֿעדערהויפטבינדע), וכן נעשה במקום הזה: (ט) ובשעריך, לרבות שערי
 חלרות ושערי מדינות ושערי עיירות (יומא י"א). (יא) חצובים, לפי שהיו מקום טרשין וסלעים
 וכל צו לשון חליבה. (רש"י). (יב) מבית עבדים, כתרגומו מבית עבדותא, ממקום שהייתם
 שם עבדים: (יג) את ח' אלהיך חירא, יראת הגדולה והכבוד (עהרפֿורכט), והיא מסכמת
 עד מאוד עם האהבה השלימה שזכר מלותה, כי גם האהבה הנאמן, כאשר יתעורר בלבו
 רעיון הגדולה והכבוד והשלימות אשר לנאכה, ודבקות נפשו עם עלם נכבד כמהו, יירא
 ויפחד מעשות, או מהעלות על רוחו דבר שלא ייטב בעיני הנאכה: ואחו העבד, תכנע לפניו
 ותעשה

ואתחנן ז

תרגום אשכנזי לט

פֿערעהרען, אונד בייא זיינעם
נאמען שווארען. (יד) פֿאל-
געט ניכט פֿרעמדען גאטטערן
נאך פֿאן דען גאטטערן דער
פֿעלקער, דיא אום אייך הער
זינד; (טו) דען איין אייפֿער-
פֿאללער גאטט, דער עויגע
דיין גאטט, איזט אונטער דיר,
דאס זיין צארן ניכט איבער דייך
ענטברענגע, אונד ער דייך פֿאן
דעם ערדבאדען פֿערטילגע.
(טז) שטעללעט דען עויגען,
אייערן גאטט ניכט אויף דיא
פראָבע, וויא איהר צו מסה

ובשמו תשבע: (יד) לא תלכון
אחרי אלהים אחרים מאלהי
העמים אשר סביבותיכם:
(טו) כי אל קנא יהוה אלהיך
בקרבה פן יחרה אף יהוה
אלהיך בקרבה והשמידך מעל פני
הארמה: (טז) לא
תנסו את יהוה אלהיכם כאשר

נסיחם

תרגום אונקלוס

ר ש י גע

(יג) ובשמו תשבע. אם יש בך כל המדות
הללו שאתה ירא את שמו ועובד אותו או
בשמו תשבע שמתוך שאת' ירא את שמו
תהא זהיר בשבועתך ואם לאו לא תשבע:
(יד) מאלהי העמים אשר סביבותיכם.
הוא הדין לרחוקים אלא לפי שאתה רואה
את סביבותיך תועים אחריהם הולך
להזהיר

תקיים: (יד) לא תהכון בחר טעות עממיא
מטעות עממיא די בסחרגיכון: (טו) אריא קנא
יי אלהך שכינתיה בינך דלמא יתקף רוגזא
דיי אלהך בקר וישיצינך מעל אפי ארעא:
(טז) לא תנסון ית יי אלהכון במא דנסיחון
בנסיחא

ב א ו ר

ותעשה רצונו כעבד לפני אדוניו. ולשון ספרי ולעבדו זה תלמוד, ד"א זו תפלה, ובמשנת ר'
אלעזר בנו של ר"י הגלילי אמרו מנין לעקר תפלה מזה? מהכא את ה' אלהיך תירא ואותו
תעבוד, ואמרו עבדו בתורתו ועבדו במקדשו, ר"ל הכוון אליו להתפלל שם, כמו שאר שלמה
המע"ה (מלשון הרמב"ם בספר המכות מזה ה'). ולדעת הרב ז"ל התפלה עומה מן התורה,
אלא שזמן התפלה ומנין התפלות ונוסחיהם מדרבנן (שם מזה יו"ד ובהלכות). ולדעת הרמב"ן
ז"ל כל עקר התפלה מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא: ובשמו תשבע, ברשותך לאמת דבר
לזולתך ולכרות ברית עם אחר, השבע בשם הנכבד לקיים כל דבר, ואחרי שאתה ירא ועובד
את השם, תהי' זהיר בשבועתך, ולא תשבע רק באמת, וע"י זה יכירו הזמעי' וידעו אתמי
אתה ירא לשאת שמו לשקר. ולשון הרמב"ם ז"ל בספ' המצות (מצוה ז'), ולזה לא הותר
להשבע בדבר מכל הנבראים, כמו המלאכים והנוכחים, אלא על כד חסרון המלך, כמו
ששבע בשמש, ויראה לומר אדון השמש, ועל זה הלך תשבע אומתנו בשם משה רבינו מה נכבד
שמו, כאלו הנשבע בשבע בדאון משה, או במי שלחו, וכל עת שלא יכוון הנשבע זה ונשבע
בדבר הנבראים, להאמינו שיש לאותו הדבר אמתת עלם עד שאשבע בו, כבר עבר ושתף דבר
אחר עם שם שמים. ויש גם כזה מחלוקת בין הרב והרמב"ן ז"ל, לדעת הרב ז"ל השבועה בעת
הצורך מצות עשה, ולדעת הרמב"ן ז"ל אינה אלא רשות. (יד) אשר סביבותיכם, הוא הדין
לרחוקים, אלא לפי שאתה רואה את סביבותיך תועי' אחריהם, הולך להזהיר עליהם ביותר. (רש"י)

במסה

תרגום אשכנזי

ואתחנן ו

בְּסִיתָם בַּמָּסָה: (יז) שְׁמוֹר תִּשְׁמְרוּן
אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְעַד־תָּוִן
וְחָקֵיו אֲשֶׁר צִוָּךְ: (יח) וְעֲשִׂיתָ
הַיֵּשֶׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן
יֵיטֵב לְךָ וּבָאתָ וִירִשְׁתָּ אֶת־הָאָרֶץ
הַטְּבִיחָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאַבְרָהָם: (יט) לְהַדְרִיף אֶת־

געטהאן האבט - (יז) האלטעט
אללע געבאטע דעם עוויגען
איינערעם גאטטעם, זיינע צייג=
ניססע אונד געועטצע, דיא ער
איין פארגעשריעבען האט;
(יח) טהוע וואס אין דען אויגען
דעם עוויגען רעכט אונד גוט
איזט, זא ווירד עס דיר וואהל
געהען, דוא ווירסט הינקאמ=
מען, אונד דאז פארטרעפ=
ליכע לאנד איינגעהמען, דאז

דער עוויגע דייגען עלטערן צוגעשווארען האט; (יט) וואבייא דער עוויגע פעהרייסען, דייגען פייג

תרגום אונקלוס

ר ש י

בְּנִפְתָּא: (יז) מִפְּרִי תְּמָרוֹן יִתְּ פְּקוּדֵי דִין
אֱלֵהֶבֶן וּפְהִידוּתִיָּה וּקְמוּדֵי דִי פְּקוּדָה:
(יח) וְתַעֲבִיד דְּכֶשֶׁר וְדַתְקִין קָדָם יְיָ בְּדִיל
דְּיֵיטֵב לְךָ וְתִיעוּל וְתִירַת יִת אַרְעָא טְבָתָא: (יט) לְמַתְבַּר יִת קָל
בְּעֵלֵי

להזכיר עליהם ביותר: (טז) במסה -
כשילאו ממלרים שנסוהו במים שאל' היש
ה' בקרבנו (שמות י"ז): (יח) הישר והטוב -
זו פשרה לפניו משורת הדין:

ב א ו ר

(רש"י): (טז) במסה, כשילאו ממלרים, שנסוהו ואמרו היש ה' בקרבנו אם אין (שמות י"ז).
והיתה כוונתם שאם יעשה להם הזם נפלאות ויתן להם מים יעבדנו, וילכו אחריו במדבר,
ואם לא יעזובו, וזה מרי עלום, כי אחרי שנתאמת להם משה עבד ה' ושלחתו, היה להם
לקבל את כל הקורות אותם כמשפט לדק וישר, אם טוב ואם רע יהי' בעיני בשר. והזהירם
עתה שלא יעשו כך לדורות, כי אם ישמרו מצוות עדותיו, שהם הנסיון שעשה להם כבר להיות
להם לעדות כגון הפסח והמלה והסנה, וישמרו חקיו אף אם לא ידעו טעמם, ואם יעשו הטוב
והישר בעיני ה', יעשה להם כל טוב, ואין לורך בנסיון. ונא בי"ת במסה בפתח, שלא כמנהגנו
לא יבא ה"א הדעת לפני שם עלם פרטי. (יח) הישר והטוב, אמרו רז"ל זו פשרה לפניו
משורת הדין, וכתב הרמב"ן ז"ל הכוונה בזה, כי מתחלה אמר שתשמור עדותיו וחקיו אשר
לך, ועתה יאמר גם באשר לא לך תן דעתך לעשות הטוב והישר בעיניו, כי הוא אוהב הטוב
והישר, וזה ענין גדול, לפי שאי אפשר לזכור בתורה כל הנהגות האדם עם שכניו ורעיו,
וכל משאו ומתנו ותקוני הישוב והמדינות כולם; אבל אחרי שהזכיר מהם הרבה, כגון לא תלך
רכיל לא תקום ולא תטור ולא תעמוד על דם רעך, לא תקלל חרש, מפני שיבה תקום וכיוצא
בהן, חזר לומר דרך כלל שיעשה הישר והטוב בכל דבר עד שיבא בזה הפשרה לפניו משורת
הדין

ה מ ע ר

(טז) במסה, לשון רש"י כשילאו ממלרים שנסוהו במים שנאמר היש ה' בקרבנו אם אין (שמות י"ז)
(יז), לדעתי כוונת רש"י לבאר ה"א הדעת, במלת במסה שלא יתכן על שם עלם פרטי (עיין
ח"ע), לכן אמר יען שנקרא המקום מסה על שם שנסוהו שם את ה' לכן דינו כשם התואר וכאלו
ה' זרא שמו מקום המסה (ועיין בתל"ע חלק שלישי) בערך ה' הידיעה בהערה שלמטה -

ואתחנן ו

תרגום אשכנזי מ

פיינדע פֿאַר דיר הער צו פֿער-
יאגען. (כ) ווען דיין זאָהן דיק
קינפֿטיג פֿראַגט: וואָס פֿיר
בעוואַנדטניס האַט עס מיט דען
צייגניססען, געזעטצען אונד
רעכטען, דיא אייך דער עוויגע
געבאָטהען האַט? (כא) זאָ אַנט-
וואַרטע דייעם זאָהנע: וויר
וואַרען אין מצרים שקלאַען
דעם פרעה, דער עוויגע אַבער
האַט אונד מיט שטאַרקער
האַנד אויס מצרים געפֿיהרט;
(כב) דאַבייא האַט דער עוויגע
אין מצרים, אַן פרעה זעלבסט
אונד אַן זיינען בעדיענטען,
פֿאַר אונזערן אויגען, גראַסע
צייכען אונד וואונדער צור
שטראַע געטהאָן, (כג) אונד
אונד פֿאַן דאָ הינוועג געפֿיהרט,
אום אונד היעהער צו ברינגען,
אונד

כָּל-אֵיבִיךָ מִפְּנֵיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבַּר
יְהוָה: **ס** (כ) כִּי--
יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מַה
הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָכֶם:
(כא) וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עַבְדִּים הָיִינוּ
לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וַיְצִיאֲנוּ יְהוָה
מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֹזֶקָה: (כב) וַיִּתֶן
יְהוָה אוֹתוֹת וּמִפְתִּים גְּדוֹלִים
וְרָעִים בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל-
בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ: (כג) וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא
מִמֶּנּוּ לְמַעַן הָבִיא אֶתְנוּ לְתֶת
לָנוּ

ר ש י

תרגום אונקלוס

(יט) כאשר דבר. והיכן דבר והמותי את כל
העם וגו' (שס כ"ג): (כ) כי ישאלך בנך
מחר. יש מחר שהוא לאזר זמן:
(כא) ותימר לברך עבדין הוינא
(כב) ויהב יי אתיו ומופתין רברבין
(כג) ויתנא אפיק מתמן גדיל
לאעלא

בעלי דבדך מן קדמך פמא די מליל יי:
(כ) ארי ישאליך ברך מחר למימר מה
סהידותא וקנימא ודינא די פקיד יי אלהנא יתכון:
לפרעה במצרים ואפקנא יי ממצרים בידא תקנא:
ובישין במצרים בפרעה ובכל אינש ביתיה לעינגא:
לעילא

ב א ו ר

הדין, וכגון מה שהזכירו בדינא דבר מלרא, ואפילו מה שאמרו סרקו נאה ודבורו בנחת עם
הבריות עד שיקרא בכל ענין חס וישר עכ"ל: (כ) מה העדה, על מה יעידו ויורו המלות
הנקראות עדות, כגון מזוזה ותפילין והמועדים, ומה ענין החקים שנקיימם בלי לדעת טעמם,
ומדוע נלטו המשפטים שאין הדעת מחייבת אותן, כגון עונש מיתה ומלקות לעובר על המלות
ודיני הקנסות? כי לא ישאל הבן החכם על משפטי ישוב המדינות כדיני הנזקין והשומרים
ויתר הדינין שבין איש לרעהו הנאים בתורה, כי כלם נכוחים למבין (מדברי הרמב"ן ז"ל):
אתכם, אין לדייק בזה אתכם ולא אותו, כי כן סדר הקבלה, השם יבוא לאבות, והם יעתיקו
מלותיו לבנים; אבל בדברי השואל מה העבודה הזאת לכם, יפה דקדקו לכם ולא לו:
(כב) לעינינו, אנחנו הרואים את אותותיו ומופתיו עדים בדבר: (כג) ואותנו וגו', להיות
לו

תרגום אשכנזי

אונד אונז דאז לאנד איינצונע-
בען, דאז ער אונזערן עלטערן
צונעשווארען האט. (כד) דא
געבאט אונזער עויגע אונזער
גאטט אללען דיעזען געזעטצען
נאכצולעבען, איהן, דען עווי-
גען אונזערן גאטט צו פירט-
טען, דאמיט עס אונז צו אל-
לען צייטען וואהל געהע, אונד
ווייר זא לעבען מעגען, וויא
יעטצט געשיעהט; (כה) אויך
ווייר עס אונז דאכייא צור
גאטטועליגקייט גערעכענט,
ווען ווייר פאר דעם עוויגען,
אונזערעם גאטטע, אללע דיא
געבאטע האלטען, וויא ער
זיא אונז פארגעשריעבען
האט.

ז (ה) ווען דער עוונגע דיין
גאטט דיך אין דאז לאנד
בריינגט, דאהין דוא יעטצט

ואתחנן ו ז

לנו את הארץ אשר נשבע
לאבותינו: (כד) ויצונו יהוה לעשות
את כל החקים האלה ליראה
את יהוה אלהינו לטוב לנו
כל הימים לחייתנו כהיום
הזה: (כה) וצדקה תקייה לנו כי-
נשמר לעשות את כל המצוה
הזאת לפני יהוה אלהינו כאשר
צונו: **ס** **שביעי ז (ה) כי**
יביאך יהוה אלהיך אל הארץ
אשר אתה בא שמה לרשתה
ונשל גוים רבים מפניה כחתי

והגרשי

געהעכט, אום עס איינצונעהמען, אונד גראסע נאציאנען פאר דיר פערטרייבט, דען
חתי

ר ש"י

ז (א) ונשל. לשון השלכה והתזה וכן ונשל
הכחל
לאעלא יתנא לתמן לנא יח ארעא דיקנים
לאבהתנא: (כד) ופקדנא יי למעבד יח
פל קימא האלין למדחל קדם יי אלהנא לטב לנא פל יומיא לקימוותנא
פיומא הדין: (כה) וזכותא תהי לנא ארי גמר למעבד יח פל תפקודתא קדא
קדם יי אלהנא פמא די פקדנא:

ז (ה) ארי יעלינק יי אלהך לארעא די את עליל לתמן למירחה ויתרף עממין
כגיאיך

ב א ו ר

לו לעם סגולה, והוא מלכנו ומחוקקנו: (כד) ויצונו וגו', המחוקק העליון הזה כתן לנו את
כל החקים האלה, ועלינו לקבל את עול מלכותו, ולקיים את מצותיו בין שניג עמם וסודם,
בין שלא שניגם, כי תכלית כל המצות האלה היא יראת השם הנכבד והמורא: לטוב לנו,
ואנו יודעים דרך כלל, שכל החקים האלה אין בהם דבר לרעותינו, כי אם כלם לטוב לנו.
המחוקק העליון לא יזוה דבר לטובתו, כי אם נצדק מה נפעל לו? ואלו כלם גורמים לנו
חיים טובים כהיום הזה: (כה) וצדקה וגו', מלבד שהמצות האלה בעצמם הם שבר טוב
לעושיהם, עוד תחשב לנו לצדקה בעיני השם יתעלה, והוא יגמול לנו גמול טוב ומאושר על
לד החסד והחנינה, אם נשמור לעשותם כאשר צונו:

ז (א) ונשל, לשון השלכה והתזה, וכן ונשל הכחל (דברים י"ט ה'), לשון הש"י. והנה שם
הוא